

פרשת כי תצא התשפ"ד

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. דברים פרק כג פסוק ג - ט (פרשת כי תצא)

(ג) לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה': ס (ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד-עולם: (ה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליה את-בלעם פן-בעור מפתור ארם נהרים לקללך: (ו) ולא-אבֶּה ה' אלהיך לשמע אל-בלעם ויִהְיֶה ה' אלהיך לך את-הקללה לברכה פי אהבה ה' אלהיך: (ז) לא-תדרש שלמם וטבתם פליגיך לעולם: ס (ח) לא-תמעב אדמי פי אחיך הוא לא-תמעב מצרי פי-גר הגית בארצו: (ט) בנים אשר-יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה': ס

2. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עו עמוד ב - ממזר כתיב, מום זר.

3. תלמוד ירושלמי מסכת קידושין פרק ג הלכה יב

מה תלמוד לומר לא יבוא לו לפסול. אמר רבי אבהו מהו ממזר מום זר.

4. חזקוני דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

לא יבא ממזר הואיל ונשרש בעבירה כמו כרת יפסל הוא וזרעו. ממזר שנולד ממי שהוא זר אצל אמו.

5. כתר יונתן דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

לא יטהר שנולד מזנות, שבו מום רע שניתן בגוים זרים, לקחת אשה כשרה מקהל העם של יי, גם דור עשירי לא יטהר לו, לבוא בקהל של יי:

6. חזקוני דברים פרק כג פסוק ד (פרשת כי תצא)

לא יבא עמוני ומואבי סמך פרשת ממזר לפרשת עמון ומואב לפי שפסולם פסול עולם.

7. בעל הטורים דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

...וסמך עמוני ומואבי לממזר, שבנות לוט נבעלו לאביהן וילדו ממזרים, והנקבות מותרות (יבמות עו ב) לפי שהן נתכוונו לדבר מצוה (נזיר כג א):

8. הכתב והקבלה דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

לא יבא ממזר. לא יבא ישראלית (רש"י), כי להכנס בקהל ה' בכל מקומות מושבותיהם ולישא וליתן עמהם בכל הדברים מותר כאחד מבני ישראל, וכבר אמרו ממזר ת"ח קודם בקריאת התורה לכהן ע"ה. ויש בזה מחלוקת בין גדולי המורים, להרמב"ם אין מלקות משום ממזרות רק בנשואין, כשבעל אחר הקדושין, אבל בשקידש ולא בעל או בעל ולא קידש אינו לוקה משום ממזרות, והראב"ד השיג עליו דלוקה אף בשבעל ולא קידש, שהביאה נאסרה כדי שלא ירבה ממזרות בישראל, וכן פצוה דכה כדי שלא תזנה אשתו תחתיו והממזרות רבה. וכ"ד רמב"ן דלוקה אף בביאה בלא קדושין שהכתוב מפורש צווה לא יבא שהיא הבעילה (ערמב"ם פט"ו מאיסורי ביאה ובראב"ד ובמ"מ שם) ונ"ל להליץ בעד הרמב"ם, אימתי תקרא הביאה בעילה כשמפורש בו אשה, כמו בא אל אשת אחיך, כן הבא אל אשת רעהו, יבמה יבא עלי' דמשתעי באשה, אמנם בלשון ביאה בקהל אין המובן בו בעילה לבדה רק כשקדם לה קדושין, דהיינו נשואין, כי לשון בא עיקר ענינו קרבת עצם אל עצם, ...גם דור עשירי הנה בזה דעת רז"ל האוסרת את הממזר איסור עולם אינו יוצא מפשטות לשון המקרא. ואפשר לתת טעם למה שהשמיט המקרא בממזר מלת עד עולם, למה דאמר ר"י (קדושין ע"ב) ממזרים טהורים לעתיד לבא, ר"ל כמו שפי' הרשב"א והריטב"א, לא שתבטל מצות לא יבא ממזר, אלא הוראת שעה תהא לאותן שהיו בדורו קודם ביאת אלי', שאלי' מטהרן, אבל אותן שיהיו בימות המשיח אף הם יהיו פסולים, דמצות לא יבא נוגהגת לעולם אף בימיו של משיח. הנה כיון דעכ"פ על שעתא חזא יתבטל האיסור לכן לא אמר בו עד עולם. ...לפי"ז שפיר לא אמר בממזר עד עולם, כיון דיכול ליטהר, דמותר לו לישא שפחה שקבלה עלי' מצות וטבלה לשם עבדות, ובניו כשישחררם יהי' מותרין לבוא בישראל, משא"כ בעמוני. ...

9. מלבי"ם דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

קיב - לא יבא ממזר, כבר בארנו שלא יבא בקהל פי' שלא יבא בת ישראל. ולשאר דבר הוא כישראל גמור. ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ. והוראת שם ממזר פי' הרמב"ן שהוא כנוי לאיש המוזר מאתיו ויודעיו, שלא נודע

מאין הוא בא. כי אביו יתבייש מלהודע אליו. והנה הוא ממזר בעיר מולדתו. והחזקוני מפ' ממזר מי שבא ממזר לאמו, ר"ל שלא הותר לאביו לבא על אמו. ובגמ' יבמות ובספרי כאן דרשו מום זר ולא ראיתי מי שיפרש זאת. ע"כ נ"ל שיתפרש או שהמום של זה הוא מפני שזר אביו לאמו כמו שמפ' החזקוני או שהמום מזרע שנזרע, או שהוא מום שהוא זר לבני ישראל שאין מצוי ביניהם שיוולד ע"י איסור ביאה ... ובעל הכתב והקבלה כ' כי כל העריות נתכנו בשם תועבה. וזר הוא בלשון ערבי תעיבה, כמו והיה לכם לזרא. ורוחי זרה. וטעם פלוגתת ר"ע וחבריו מפ' ביבמות דר"ע מפ' ולא יגלה כנף אביו כר"י באנוסת אביו שאינה אלא בלאו וסמיך ל' לא יבא ממזר נלמוד מזה לכל חייבי לאוין שהולד ממזר. ור"ש התימני יפרש כחכמים דבשומרת יבם הכתוב מדבר שהיא אשת אחי אביו שהוא בכרת. ולכן אמר שרק הבא מחייבי כריתות הוא ממזר. ור"י יסבור דלא יקח איש את אשת אביו שהוא מיותר לא בא להשמיענו דאין קדושין תופסין בא"א כאשר כתבנו לעיל רק בא להורות שאין ממזר אלא מא"א וכדומה שהוא במיתת ב"ד:

10. פרדס יוסף החדש דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

[קלא] ממזר. עוד כתב כאן בבעה"ט: לא יבוא ממזר. ואידך: וישב ממזר באשדוד (זכריה ט, ו). זהו שאמרו חז"ל (קדושין ע"ב): עתידין ממזרין ליטהר ויתישבו בארץ ע"כ. וראה בהג"ה 67 בבעה"ט השלם מש"כ להקשות כאן בשם הג"ר יוסף נפתלי שטרן זצ"ל ע"ש היטב וצ"ע. וראה במילואים ובהשמטות בסוף הבעה"ט (עמ' תקצ"ב) מש"כ ליישב בזה. וע"ש ברש"י בקדושין שכתב דמש"כ בפסוק הנ"ל וישב ממזר באשדוד ר"ל שיבדלו הממזרים מכל בני"י וישבו בפני עצמם וע"ש במהרש"א דאשדוד היא מערי פלשתים ע"ש. וכן אי' בירושלמי (פ"ג דקדושין הלכה י"ג) דאשדוד הוא מקום הגרועים והפסולים ושם הושיבו את הממזרים במכוון ע"ש. וראה באמרי שמאי כאן (עמ' ר"ג) שהביא מדברי האבות דר"נ (פרק י"ב אות ה) דמבואר דממזר מותר לו לשבת בכל א"י ולא רק באשדוד חוץ מירושלים שאסור לו לגור בה ע"ש היטב וי"ל.

11. אמת ליעקב דברים פרק כג פסוק ג (פרשת כי תצא)

לא יבא ממזר בקהל ה'. באמת יש לנו לעיין מה ענינם של כל דיני אישות ונישואין בספר דברים, דהלא ביארתי בכמה מקומות [עיין לעיל בפרשת שופטים [י"ז פי"ח] ולהלן בפרשת וילך [ל"א פי"א] באריכות] דבאמת ספר דברים הוא ספר הנוגע למלך ולעניני ציבור, והיינו שמשא בעמדו בערבות מואב וראה שהוא לא יכנס לארץ ישראל, החליט לחזור ולשנות את המצוות הנוגעות אל הציבור והכלל, וכן כל עניני הנהגת המלחמה והמשפט, כדי שהמלך החדש ובני ישראל ידעו מה לעשות בהכנסם לארץ ישראל. אבל מדוע נכתבו דינים אלו של ממזר וגטיסין ויבום וכדומה בספר זה, הלוא לכאורה מקומם הוא בספר ויקרא עם שאר הלכות עריות וכדומה? אבל נראה מזה שענין הנישואין אצל בני ישראל אינו ענין פרטי הנוגע לשני הצדדים ומשפחתם בלבד, אלא הוא נוגע לקהל כולו, שעל ידי נישואיו נכנס הבחור לקהל ישראל ונהיה כחלק מהציבור, ולכן מי שאינו יכול לינשא נקרא בתורה ובלשון חז"ל בשם "פסולי קהל" ... כל זה חלק מתורת הציבור הוא, ושפיר שייכים דינים אלה בספר דברים. וזה הוא הטעם שאם חתן מתפלל בבית הכנסת אז כל הציבור שאצלו פטורין מלומר תחנון - ולא מצינו דין זה באבל ר"ל שאינו פוטר את הציבור מחמתו שלא בבית האבל, אלא משום ששמחת חתן אינו רק שמחתו אלא שמחת כל הציבור, וכולם נפטרים מלומר תחנון מחמת שזו היא שמחתם ממש ולא משום שמחת החתן, ודו"ק...

12. רא"ש דברים פרק כג פסוק ד (פרשת כי תצא)

לא יבוא עמוני ומואבי. דרז"ל עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית וה"ט משום דכתי' בתריה על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם ופריך ביבמות הי"ל לקדם אשה כנגד אשה ומתריך אפ"ה לאו אורח ארעא דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה וק' איך נוכל לומר שהמואבים קדמו והרי כתיב לעי' בפרשת אלה הדברים כאשר עשו לי בני עשו והמואבים היושבים בער ופירש רש"י לא לענין לעבור בארצם אלא לענין מכר לחם ומים. ויש לומר דעל דבר אשר לא קדמו לא קאי אלא לעמוני ואשר שכר לא קאי אלא למואבי ... דרכו של איש לשכור ואין דרכה של אשה לשכור להאי דרשה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית:

13. דברים פרק ב פסוק יז - כט (פרשת דברים)

(יז) וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (יח) אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב אֶת-עֵר: (יט) וְקִרְבַּתְּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תְּצַרְמָה וְאֶל-תְּתַגֵּר בָּם כִּי לֹא-אָתָּם מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי-לֹוֹט נְתַתִּיהָ יְרֵשָׁה: (כ) אֶרֶץ-רְפָאִים תִּשָּׁב אֶרֶץ-הַרְפָּאִים יִשְׁבוּ-בָהּ לְפָנַי וְהָעַמּוֹנִים יִקְרָאוּ לָהֶם זְמֻזְמִים: (כא) עִם גְּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקָיִם וַיִּשְׁמְדֵם ה' מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשָׁם וַיִּשְׁכְּבוּ תַחְתָּם: (כב) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עַשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֲרִל מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשָׁם וַיִּשְׁכְּבוּ תַחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ... (כו)

וְאֶשְׁלַח מַלְאָכַי מִמִּדְבַּר קִדְמוֹת אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ חַשְׁבוֹן דְּבַרִי שְׁלוֹם לֵאמֹר: (כז) אֶעֱבְרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֶלְךָ לֹא אֶסּוּר יְמִין וְשִׁמְאוֹל: (כח) אֲכַל בְּכֶסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֵתִי וּמַיִם בְּכֶסֶף תִּתְּנֵנִי וְשִׁתִּיתִי בַק אֶעֱבְרָה בְּרַגְלִי: (כט) פֶּאֶשֶׁר עָשׂוּ לִי בְנֵי עֲשׂוֹ הַשְּׂבִיבִים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמּוֹאָבִים הַיְשָׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אֶעְבֹּר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הִיא אֶלְהִינוּ נָתַן לָנוּ: 14. רש"י דברים פרק ב פסוק כט (פרשת דברים)

כאשר עשו לי בני עשו - לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן - מוסב על אעברה בארצך:

15. רשב"ם דברים פרק ב פסוק כט (פרשת דברים)

וְהַמּוֹאָבִים הַיְשָׁבִים בְּעַר - אבל בשאר מואבים כת' בהן אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים. וכן [בני עשו] היושבים בשעיר, כמו שפירשתי למעלה אבל בני עשו הקרויים אדום יצאו לקראתכם בחרב ויט ישראל מעליו ויסובו את הר שעיר ימים רבים:

16. אבן עזרא דברים פרק ב פסוק כט (פרשת דברים)

כאשר עשו לי בני עשו - יש מפרשים, כי פירושו על אכל בכסף תשבירני (כח), א"כ הוא, מה יעשו עם יושבי ער שהם מואבים, והכתוב אמר על דבר אשר לא קדמו אתכם (דברים כג, ה)? והוצרכו לפירוש זה, בעבור שאמר מלך אדום לא תעבור בי (במד' כ, יח). ולפי דעתי שפירושו על טעם בדרך בדרך נלך (כז), כאשר עשו לי בני עשו שסבבו הר שעיר בדרך בדרך. וכן כתוב: אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר (דברים ב, ד). רק המלך שהוא מלך אדום לא עזבם שיעברו דרך מדינתו, כי משם היה מקום ארץ כנען קרוב, ולכן עברו על ער, כי כן כתוב (יח). ורבים אמרו, הם לא קדמו, רק ישראל קנו מהם:

17. בכור שור דברים פרק ב פסוק כט (פרשת דברים)

כאשר עשו לי בני עשו - עשו. שאעפ"י שלא הניחוני לעבור בעריהם, הניחו לעבור ולסבב דרך גבולם, וכן המואבים, ולפי שרוב ארץ סיחון היתה מארץ עמון ומואב ולא מארץ ישראל קראו לו לשלום. אבל לעוג שהיה מחזיק מארץ רפאים שהיא מארץ - ישראל לא קראו לו לשלום.

18. חזקוני דברים פרק ב פסוק כט (פרשת דברים)

כאשר עשו לי בני עשו פרש"י לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכל ומים כלו' כאשר עשו לי בני עשו אינו מוסב אאעברה נא בארצך שהרי כתיב וימאן אדום נתון ישראל עבור בגבולו אבל מוסב הוא אאוכל בכסף תשבירני וגו' כלומר כאשר מכרו לי בני עשו אוכל ומים, ומסברא יש לנו לומר שבני עשו מכרו להם אוכל ומים שהרי כתיב לעיל ויאמר ה' אלי וגו' אוכל תשברו מאתם. ופי' כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער, משמע אלו קדמו כמו אלו. ומ"ש בפ' תצא על דבר אשר לא קדמו, קאי אלא יבא עמוני. ואשר שכר קאי אמואבים. א"נ סתם מואבים לא קדמו אבל אותם שבער קדמו בענין סחורה ע"י שעברו ישראל אצלם כדכתיב אשר נטה לשבת ער. והיינו דכתיב כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער אך לפי' זה חז"ק הרי ביבמות בפר' הערל משמע בהדיא שבקשו לפסול את דוד שבא מרות המואביה על דבר אשר לא קדמו. לפיכך י"מ אוכל בכסף תשבירני וגו' עד אעברה ברגלי דברי השליחות ולא יותר והדברים שבפ' חוקת מוכיחים, אבל מכאן ואילך הם דברי משה שהיה מזכיר לישראל דברים שהיו כבר וצריך לסרס המקראות ולא אבה סיחון מלך חשבון העבירונו בו כאשר עשו לי בני עשו, והמואבים שלא נתנו לנו לעבור. דוגמא שפרש"י בפ' וירא גבי ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך.

19. רבינו מיוחס דברים פרק ב פסוק כט (פרשת דברים)

(כט) כאשר עשו לי בני עשו. מוסב על אוכל בכסף תשבירני, כמ' שמכרו לי, למדנו שמכרו הם בכסף והמואבים אינו מוסב על אוכל. והמואבים היו בער. שגם הם עשו להם שווקים והפקירו בנותיהם כדי להחטיאם בעצת בלעם, בעבור זה הענישם לא יבא עמוני ומואבי עד דור עשירי, עד אשר אעבור את הירדן. מוסב למעלה, וזהו פירושו לא אסור ימין ושמאל עד אשר אעבור.

20. אור החיים דברים פרק כג פסוק ד (פרשת כי תצא)

לא יבא עמוני וגו' על דבר וגו'. קשה אומרו אשר לא קדמו והלא מצינו שאמר הכתוב (לעיל ב' כ"ט) כאשר עשו לי בני עשו וגו' והמואבים, ופירשו רבותינו ז"ל (רש"י שם) שחוזר למאמר אוכל בכסף, ב' אחר שהם שכרו עליהם בלעם לקללם מה מקום לחוש על שלא קדמו בלחם, ואולי שאמר על דבר וגו' להעיר שעל סיבה זו בלבד יתחייב הדין להרחיקם שלא יבואו בקהל, ופי' קדמו היא להוציא דורון לסעד לבם בלחם וכו' שהם חייבים לעשות

כן מכל האומות כעל כל הגמולות אשר גמלם אברהם אבינו עליו השלום, כי מה שמכרו להם לחם ומים היה להנאתם של מואב גם לפתותם להפילם בעריות, והוא מה שדקדק הכתוב לומר לא קדמו אתכם פירוש להנאתכם: ...ומה שתרגמה בגמ' כל כבודה יש לצדד ולומר אפשר שלא אמר כל כבודה בת מלך פנימה אלא דוקא בכבודה לא בזונה אחר שאנו רואין מעשיה מעשה חצופות גלה כבוד מהם וחזר הדין לומר היה להם לקדם וכו' ונשים לנשים, ויש פנים לומר שאין להביא ראיה מהפקרתם לזנות מב' טעמים, א' אנוסים היו מצד שהפקירום האנשים, ב' התורה לא תקפיד עליהם למה לא עשו דבר שאין דרך ארץ לנשים לעשותו משום כל כבודה הגם שהם זלזלו בעצמן בדבר אחר, ומעתה הדברים שקולים ואין הוכחה מעל דבר והוכיח מדקדוק עמוני ומואבי. ור' שמעון סובר בהכרעה כי לעולם ישנם בטענת כל כבודה ופטורים מהקדמת הלחם ודרשינן טעם הכתוב, ולדרך זה יתבאר אומרם בגמרא כתנאי שחוזר על מאמר כל כבודה בת מלך פנימה ולזה סמכה לה, כי לפי פירושינו כל עיקר מחלקותם של ר' יהודה ור' שמעון אינה אלא אם יאמר עליהם טענת כל כבודה או לא:

נמצאת אומר ג' סברות באגדה זו, לפי שמועת ר' יוחנן דורש מאומרו מואבי ומאומרו על דבר, ולסברת ר' יהודה מאומרו עמוני לבד, ולסברת ר' שמעון עיקר הדרשה הוא מאומ' על דבר: ומעתה בשלמא לדברי ר' שמעון גם לשמועתו של ר' יוחנן יש טעם נכון למאמר על דבר, אלא לסברת רבי יהודה שאינו דורש אלא מתיבת עמוני ומואבי קושייתנו במקומה עומדת למה הוצרך לומר הכתוב על דבר, ויתישב כמו שכתבנו בתחילת הענין: שוב עמדתי אל תוכן ענין זה וראיתי שאין טענה על הנקבות לקדם לנשים כי הגע עצמך שירצו בלבם לקדם היכול ילכו עשות בלא רשות בעליהן ומה גם בראות בעליהן אויבים להם אנוסים הם הגם שלא יקדמו אותם, ומעתה אין טענת אשר לא קדמו אלא על הזכרים ועמד הדין עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית וטענת דואג טענת מין, וכמו שאמר אחיה השילוני כשאמרו לפניו קושיא זו הפירה ואמר מינאה כאמור במדרש (מדרש שמואל כ"ב):

21. תורת משה דברים פרק כג פסוק ד (פרשת כי תצא)

לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו' על דבר אשר לא קדמו וגו' ואשר שכר עליך את בלעם וגו' ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם. יל"ד מה לו להזכיר פה ולא אבה. ועוד שהפסיק בין לא יבוא ללא תדרוש שלומם. וי"ל דאמרו חז"ל (יבמות ט"ו ע"ב - ע"ז ע"א) עמוני ולא עמונית משום דנשים אין דרכן לקדם משום דכל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מ"ה י"ד), ויש להביא ראיה על זה שהיו בנות מואב צנועות ולא יצאו חוצה, שהרי ידע בלק שלא אבה ה' לקללך כי אהבך ה', וכבר הי' בנסיון שנתהפכו הקללות בפי בלעם לברכות, ומ"מ לא הפקיר בנותיו כל זמן שהיה לו שום תקוה אולי ישר בעיני ה' וקבותו לי משם (במדבר כ"ג כ"ז), עד לבסוף שראה אבד ממנו תקוה בחר הרע במיעוטו והפקיר בנותיו אבל לא מקודם, ש"מ שהי' צנועות, ומשו"ה לא קדמו הנשים בלחם ובמים, ובדין הוא שלא יאסרו מקהל ה'. נמצא מה שאמר ע"ד אשר לא קדמו הוא טעם להרחקת הזכרים, ואומרו ואשר שכר עליך הוא נתינת טעם להתיר הנקבות המרומוז בקרא עמוני ולא עמונית. ואמר עתה לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם, לא תגרום במעשיך שיאריך שלומם וטובתם של מואב לעולם, כי אם גם אתה לא תגמול חסד עם רעיך אזי תהיה כמותם, ואם גם תהיו פרוצים בערוה תהיה ח"ו רע מהם, ע"כ תגרום להם אריכות טובה בחטאתיכם, ע"כ אמר לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם ח"ו

22. משך חכמה דברים פרק כג פסוק ד (פרשת כי תצא)

ובמואב מצד הסברא ראוי לאסור גם הנקבות, מפני שהן החטיאו את ישראל בשיטים, וכמו שאמרו במדרש רות הנעלם (זהר חדש דף לה סימן קמ"ו ד"ה ויקחו להם נשים מואביות): ר' בון אמר, אילו הוינא תמן כד אתקיימא הלכה מואבי ולא מואבית פליגנא עליו ואמינא מואבית ולא מואבי! דכתיב בהו (במדבר כה, א - ב) "ויחל העם לזנות אל בנות מואב ותקראנה לעם (לזבחי אלוהיהן)", וכתיב (שם לא, טז) "הן הנה היו לבני ישראל (בדבר בלעם וכו'), ותהי המגפה בעדת ה'". אינון גרמין כולי האי) וגוברין אסירין ואינון שריין?! (סימן קמז: ומיד אמר, הדרי בי. ומה משה ואהרן קבלון, דכתיב (שם יח) "אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם", מאי טעמא? דבהכרח עמדו בנות מואב באותו מעשה. דא"ר חלקיה אמר רבי אסיא בן גוריון: האנשים באים ומביאים אותן בעל כרחן, וההיא שלא קבלה - הורגים אותה, עד שנמצאו מואביות כולן שם בהכרח. ועל כן ודאי האנשים אסורים והנשים מותרות.) ועוד כתיב באורייתא תרי טעמי: - "על דבר אשר לא קדמו וכו' ואשר שכר עליך בלעם בן בעור" וכו'. עיקרא דמילתא גוברין הוי, עכ"ל. הרי מורה לפי זה "לא יבא עמוני" זכר, ונקיבה מותרת. ולא עוד "ומואבי" גם כן ולא מואבית, דוקא זכר אסור ולא נקיבה, הגם דהיה ראוי להיות להיפוך. וזה הוכחה ברורה דלפי זה קאי בדרך 'לא זו אף זו'. ור' שמעון (שם בספרי וביבמות)

מדייק מדכתיב החטא "שלא קדמו אתכם בלחם ובמים", ולא זכר חטא שהן החטיאו לבני ישראל בזנות בשטים, על כרחך משום דמואבי ולא מואבית, וזכר החטא ששייך באנשים לא בנשים כמבואר במדרש הנעלם הנ"ל וביבמות עו, ב. עיין שם, ותבין מה שאמרנו בשתי הפסקות הללו.

23. רש"י דברים פרק כג פסוק ה (פרשת כי תצא)

(ה) על דבר - על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם:

24. בכור שור דברים פרק כג פסוק ה (פרשת כי תצא)

(ה) על - דבר אשר לא - קדמו: שהיה להם לקדם, שהרי אברהם אבינו גידל לוט בביתו והצילו מן השבי ומילט לוט מן ההפיכה, ולא - דים שלא קידמו, אלא ששכר עליך את בלעם - לקללך, ולכך, ...

25. רמב"ן דברים פרק כג פסוק ה (פרשת כי תצא)

(ה) על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים - מצינו (לעיל ב כח כט) אֶקַּל בַּפֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֵתִי וּמִים בַּפֶּסֶף תִּתְּמֶנֶן לִי וְשִׁתִּיתִי בַּקֵּץ אֶעֱבֹר בְּרִגְלִי כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער. ורבים אמרו שהם לא קדמו אותם אבל ישראל קנו מהם. וזה הבל, כי די למחנה שימכרו להם כאשר ירצו לקנות. ועוד כי ישראל לא באו בגבול מואב, והמואבים הוציאו להם לחם ומים בכסף, והכתוב יספר שעשו המואבים כאשר בני עשו, ולמה ירחיק המואבי לעולם בעבור זה ולא יתעב האדומי: ור"א אמר (לעיל ב כט) כי טעם כאשר עשו לי בני עשו והמואבים, על אעברה בארצך בדרך (שם פסוק כז), אבל לא מכרו להם לחם ומים. כי הם עברו בהר שעיר ובער, רק מלך אדום לא הניחם לעבור דרך מדינתו אשר הוא יושב בה, והוא מה שאמר (במדבר כ יח) לא תעבר בי. גם זה הבל, כי הם אמרו אל מלך אדום אעברה בארצך, וימאן אדום נתן את ישראל עבור בגבולו (שם פסוק כא), הנה לא נכנסו כלל בגבול אדום. וכן כתוב (שם כא ד) ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום, כי הוצרכו לשוב לאחור דרך ים סוף מהר ההר שהוא על גבול ארץ אדום, ולא באו בארץ אדום עצמה כלל. ... הנה זה מפורש שלא באו כלל בארץ אדום ולא בארץ מואב. ואלו באו שם היו מוכרין להם לחם ומים, כי אין המנהג לנותן רשות לעם הצבא לעבור בארצו שלא ימכר להם לחם ומים: והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי (בראשית יד טז), ובזכותו שלחם השם מתוך ההפכה (שם יט כט). והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה. האחד שכר עליו בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד לא קדם אותו בלחם ובמים כאשר קרבו למולו, כמו שכתוב (לעיל ב יח יט) אתה עובר היום את גבול מואב את ער וקרבת מול בני עמון. והנה הכתוב הזהירם (שם פסוק יט) אל תצורם ואל תתגר בם, והם לא קדמו אותם כלל, כי היה הכתוב אומר "כאשר עשו לי בני עשו המואבים והעמונים", אבל לא הזכיר עמון, שלא קדמו אותם:

והנה עמון הרשיע בזה יותר מכולם, כי בני עשו והמואבים כאשר ידעו שהזזהרו ישראל שלא יתגרו בהם הוציאו לחם ומים חוץ לגבולם, ועמון לא אבה לעשות כן, וזה טעם "אשר לא קדמו", שלא יצאו לקראתם בלחם ובמים כאשר עשו האחרים. ולכך הקדים הכתוב "עמוני" והקדים להזכיר פשעו על דבר אשר לא קדמו אתכם, ואחרי כן הזכיר "מואבי" וחסאתו. ורבותינו דרשו (יבמות עו ב) עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, מפני שהאיש דרכו לקדם ואין האשה דרכה לקדם שתוציא מזון חוץ לגבול הארץ, וכן הזכירו בירושלמי (שם פ"ח ה"ג) ובמגילת רות רבתי (ד ט), מפני שדרך האיש לשכור ואין דרך האשה לשכור:

26. ספורנו דברים פרק כג פסוק ה (פרשת כי תצא)

אשר לא קדמו. שניהם לא קדמו אבל מואב נתן לחם ומים בכסף כאמרו אוכל בכסף תשבירני וכו' כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער. ולא כן עשו העמונים. אמנם מואב הוסיף על חטאתו פשע אשר שכר עליך. ובכן לא תדרוש שלומם ששניהם לא קדמו ועמון לא נתן אפילו בכסף. ומואב שנתן שכר את בלעם:

27. שפתי כהן דברים פרשת כי תצא ד"ה [כג, ה

...אם כן על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים לזה נאסר עלינו לתת להם אשה, שהאשה נקראת לחם שנאמר (בראשית ל"ט, ו') כי אם הלחם אשר הוא אוכל, עוד על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם וגו', בצאתכם ממצרים, לומר מאחר שהם קרובים לאברהם והוא היה מאכיל פתו לכל עובר ושב מן הראוי הוא מאחר שזרעו הלכו לפרוע חובו של כי גר יהיה זרעך, מן הראוי היה לקדם לזרע שבאים מהשביה לחם ומים, והם שכחו הקורבה כן אתם לא תקרבו: